

Tarkastusvaliokunta

Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko (VNS 8/2022 vp): Asia on saapunut tarkastusvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Ville Autero, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Petri Hirvonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Pertti Hämäläinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- apulaisjohtaja Vesa Koivunen, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- päällikkö Nuutti Nikula, Huoltovarmuuskeskus

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- professori Kaarlo Tuori

Viitetiedot

Asian käsittelyn yhteydessä on käsitelty myös asia O 27/2022 vp Huoltovarmuus ja valtiontalouden riskit.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Huoltovarmuus

Tarkastusvaliokunta käsitteli hallituksen vuosikertomuksesta vuodelta 2020 antamassaan mietinnössä (TrVM 8/2021 vp) riskienhallintaa ja johtamista normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sekä huoltovarmuutta. Valiokunta kiinnitti mietinnössään huomiota erityisesti huoltovarmuustoiminnan organisointiin, huoltovarmuustoiminnan rahoitukseen ja kustannusten seurantaan, oppeihin covid-19-pandemiasta sekä CER-direktiiviin liittyviin kysymyksiin. Valiokun-

Valiokunnan lausunto TrVL 4/2022 vp

ta jatkaa samojen kysymysten käsittelyä nyt valtioneuvoston huoltovarmuusselonteon (VNS 8/2022 vp) valmistuttua.

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992, jäljempänä huoltovarmuuslaki) 1 §:n mukaan huoltovarmuudella tarkoitetaan väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömien taloudellisten toimintojen ja niihin liittyvien teknisten järjestelmien turvaamista poikkeusoloissa ja niihin verrattavissa vakavissa häiriötilanteissa. Huoltovarmuus on laaja kokonaisuus, jonka toteuttamiseen ja ylläpitämiseen osallistuu julkisen, yksityisen sekä kolmannen sektorin toimijoita. Valtioneuvosto ohjaa huoltovarmuustoimintaa antamalla päätöksen huoltovarmuuden tavoitteista. Voimassa oleva päätös on vuodelta 2018 (Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 1048/2018). Päätöksen mukaan kansallisen huoltovarmuuden strateginen tavoite on turvata kriittisten infrastruktuurien, tuotannon ja palveluiden toimivuus siten, että ne kykenevät täyttämään väestön, talouselämän ja maanpuolustuksen välttämättömimmät perustarpeet kaikissa olosuhteissa. Huoltovarmuustoiminnan painopistettä suunataan lisääntyvästi kriittisen infrastruktuurin toimintakyvyn varmistamiseen materiaallisen varautumisen lisäksi. Kriittisen infrastruktuurin varautumista kehitetään sen keskeisiin osa-alueisiin keskittyvillä ohjelmilla. Huoltovarmuustoiminnan varoja ja resursseja kohdennetaan lisääntyvästi näiden ohjelmien toteuttamiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti syksyllä 2021 valtioneuvoston huoltovarmuusselonteon valmistelun. Kyseessä on ensimmäinen huoltovarmuudesta annettu selonteko. Vaikka huoltovarmuuteen liittyvistä asiakokonaisuuksista on valmistunut viime vuosina useita selontekoja, ei varsinaisesti huoltovarmuudesta ole aiemmin annettu valtioneuvoston selontekoa eduskunnalle. Nyt käsittelyssä olevassa valtioneuvoston ensimmäisessä huoltovarmuusselonteossa (VNS 8/2022 vp) määritellään huoltovarmuuden kehittämisen keskeiset tavoitteet vuoteen 2030 saakka. Selonteko on strateginen, ja näin ollen se ei vastaa akuutteihin kriiseihin eikä operatiivisiin kysymyksiin. Selonteon keskeiset linjaukset käsittelevät taloudellisia resursseja, huoltovarmuussääntelyä, sektorikohtaista varautumista ja yhteistyön kehittämistä sekä verkostomallin kehittämistä ja yhteiskunnallista vuoropuhelua. Tarkastusvaliokunta katsoo, että huoltovarmuusselonteon valmistuminen on erittäin tärkeää ottaen huomioon huoltovarmuuden toimintaympäristössä viime aikoina tapahtuneet muutokset, kuten koronapandemia, Venäjän Ukrainaan kohdistama hyökkäyssota sekä ajankohtaiset uhat, mm. ilmastonmuutos, digitalisaatioon ja kyberturvallisuuteen liittyvät uhat sekä hybridiuhat. Huoltovarmuusselontekoa on tarkoitus päivittää säännöllisesti. Valiokunta pitää tätä tärkeänä säännöllisen parlamentaarisen vuoropuhelun varmistamiseksi. Selonteon päivittäminen antaa eduskunnalle mahdollisuuden keskusteluun ja linjauksiin huoltovarmuudesta sekä sen kehittämisestä.

Huoltovarmuusrahasto

Huoltovarmuusrahasto toimii keskeisenä huoltovarmuustoimenpiteiden rahoituksen lähteenä. Huoltovarmuusrahasto on talousarvion ulkopuolinen rahasto. Talousarvion ulkopuoliset rahastot ovat ristiriidassa perustuslainvoimaisen budjetin täydellisyysperiaatteen (PL 84.1 §) kanssa kaventaen eduskunnan budjettivaltaa. Niillä on kuitenkin taloudenhoidon kannalta selkeitä etuja, kuten joustavuus ja mahdollisuus tulouttaa niihin suoraan verotuloja (veronluonteisia maksuja). Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Huoltovarmuusrahasto on erityisesti tarpeen nopeaa rahoitusta vaativissa hankkeissa ja kriiseissä. Eduskunnan budjettivallan kaventumisesta huolimat-

Valiokunnan lausunto TrVL 4/2022 vp

ta rahastomuodon käyttöä puoltaa, jos se on tarkoituksenmukaista rahoituksen joustavoittamiseksi ja nopeuttamiseksi poikkeustilanteissa. Huoltovarmuusrahasto mahdollistaa Huoltovarmuuskeduksen nopean toiminnan tarvittaessa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan perustuslain säätäjän suhtautuminen talousarvion ulkopuolisiin rahastoihin on vaihdellut. Vuoden 1919 hallitusmuodon (94/1919) 66.2 § mahdollisti talousarvion ulkopuolisten rahastojen perustamisen, kunnes valtionaloudesta säätänyt hallitusmuodon VI luku uudistettiin 1.3.1992 voimaan tulleella lailla (1077/1991). Tuolloin kumottiin aiempi rahastoja koskeva hallitusmuodon säännös, mikä merkitsi kieltoa perustaa uusia rahastoja. Hallituksen esityksen (HE 262/1991 vp) perusteluissa rahastojen olennaisena ongelmana pidettiin sitä, että ne rikkoivat tulo- ja menoarvion täydellisyyttä ja vähensivät eduskunnan mahdollisuutta käyttää budjettivaltaansa. Hallitusmuodon uuden VI luvun voimassa ollessa jouduttiin Huoltovarmuusrahasto siten perustamaan perustuslain säätämisjärjestyksessä käsitellyllä lailla huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1992).

Nykyisessä perustuslaissa (731/1999) budjetin ulkopuolisten rahastojen perustaminen lailla on jälleen sallittu (PL 87 §) sillä edellytyksellä, että "valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää". Rahastoa koskevan lakiehdotuksen hyväksyminen vaatii lisäksi kahden kolmasosan enemmistön annetuista äänistä. Valiokunnan saaman valtiosääntöasiantuntijan kirjallisen lausunnon mukaan Huoltovarmuusrahasto täyttäisi myös nykyisessä perustuslaissa säädetyn edellytyksen siitä, että rahasto voidaan perustaa vain, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. On ilmeistä, että budjettitalouden piirissä sovellettavat keinot (mm. nettobudjetointi, monivuotinen budjetointi, arvio- tai siirtomäärärahat) eivät riittäisi vastaamaan Huoltovarmuusrahaston tehtävien asettamiin vaatimuksiin. Saamiensa selvitysten perusteella valiokunta katsoo, että Huoltovarmuusrahasto huoltovarmuustoimenpiteiden rahoittamisen muotona on perusteltu poikkeustilanteissa tarvittavan rahoituksen joustavuuden ja nopeuden takaamiseksi.

Viime vuonna huoltovarmuusaihetta tarkastusvaliokunnassa käsiteltäessä (TrVM 8/2021 vp) nousi asiantuntijakuulemisessa esiin, että Huoltovarmuusrahaston merkitys yleisenä julkisen hallinnon huoltovarmuushankkeiden rahoittamisen lähteenä on kasvanut vuosien saatossa yhä merkittävämmäksi samalla, kun hallinnonalojen oma huoltovarmuudellinen varautuminen, varautumisen koordinaatio ja resursointi näyttävät heikentyneen. Huoltovarmuusrahastosta maksetaan aluehallintovirastojen huoltovarmuusylitarkastajien palkkoja sekä rahoitetaan Kyberturvallisuuskeskuksen vakinaisia virkoja. Valiokunta piti tällaista ylivuotista määrärahojen sitomista ongelmallisena budjetin täydellisyyssperiaatteen näkökulmasta.

Valiokunnan nyt saaman selvityksen mukaan voimassa olevan perustuslain esitöissä korostettiin, että rahastojen perustamisesta tai laajentamisesta aiheutuvaa rajoitusta eduskunnan budjettivaltaan tulisi pyrkiä eri tavoin vähentämään, minkä voidaan katsoa edellyttävän, että myös yksittäisten rahastosta suoritettavien menoerien tulisi täyttää perustuslain 87 §:n mukainen välttämättömyysvaatimus. Valtion budjettitalouden piiriin kuuluvien hallintoyksiköiden virkamiesten tai työntekijöiden palkkamenojen suorittaminen Huoltovarmuusrahastosta on asiantuntijan mukaan täten ongelmallista. Lisäksi huoltovarmuuslain 15 §:n mukaan menoerän suorittaminen huoltovarmuusrahastosta edellyttää sen perustumista lain säännökseen. Huoltovarmuusselonteossa linjataan, ettei Huoltovarmuusrahastosta pääsääntöisesti rahoiteta sektoriministeriöiden vastuulle

Valiokunnan lausunto TrVL 4/2022 vp

kuuluvia normaaliajan pitkäkestoisia huoltovarmuustoimintoja, jotka voidaan rahoittaa valtion talousarviosta vastuuministeriön pääluokasta. Tarkastusvaliokunta pitää hyvänä, että selonteossa on asiaan kiinnitetty huomiota ja tehty edellä mainittu linjaus.

Huoltovarmuusselonteon mukaan Huoltovarmuusrahaston merkittävin tulonlähde on tällä hetkellä huoltovarmuusmaksu, jota kannetaan fossiilisista polttoaineista, sähköstä sekä pieniä määriä eräistä uusiutuvista polttoaineista. Tarkastusvaliokunnan saaman selvityksen mukaan huoltovarmuusmaksun tuotto on pidemmällä aikavälillä vähentynyt, mikä vaikeuttaa Huoltovarmuusrahaston edellytyksiä säilyttää toiminnan taso edes nykyisellään, puhumattakaan rahaston toiminnalle asetettujen uusien tehtävien, kuten huoltovarmuuden ohjelmatoiminnan, toteuttamisesta. Huoltovarmuusmaksun kertymä tulee olemaan myös jatkossa laskeva, koska fossiilisista energialähteistä siirrytään muihin energialähteisiin. Valiokunta on huolestunut huoltovarmuusmaksun alenevasta trendistä ja pitää tärkeänä, että Huoltovarmuusrahaston kantokyky turvataan myös tulevaisuudessa. Valiokunta yhtyy asiantuntijanäkemykseen siitä, että varautumisen ja huoltovarmuuden rahoitus pohjasta tulee muodostaa kansallinen kokonaisnäkemys, jonka pohjalta varautumista voidaan kehittää pitkäjänteisesti uudessa ja jatkuvasti muuttuvassa turvallisuusympäristössä.

Energiahuoltovarmuus ja Huoltovarmuusrahasto

Tilanne energiasektorilla on muuttunut huomattavasti alkukevään 2022 jälkeen. Asiantuntijoiden mukaan venäläisen tuontien energian käyttö on käytännössä loppunut täysin. Useat energiayhtiöt ovat pystyneet vaihtamaan käyttämiään polttoaineita joko kokonaan tai osittain saatavuuden mukaan. Huoltovarmuudenkin osalta tilanne on melko hyvä velvoite- ja varmuusvarastointijärjestelyjen ansiosta. Olemassa oleviin varastoihin ei ole tehty muutoksia, mutta varmuusvarastojen kokonaismäärää on laajennettu aloittamalla energiaturpeen varmuusvarastointi, mikä laajentaa samalla polttoainevalikoimaa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan globaalina tuotteena raakaöljyllä on laajat maailmanmarkkinat, joten sitä voidaan hankkia monesta muustakin lähteestä kuin Venäjältä. Suomessa pystytään valmistamaan raakaöljystä käytännössä kaikki tarvittavat öljyjalosteet. Maakaasun osalta tilanne on hankalampi, koska sen saaminen perustuu pitkälti olemassa olevaan maakaasuverkostoon, joka on kytköksissä Venäjään. Asiantuntijoiden mukaan maakaasun riittävyyden osalta ratkaisevassa asemassa on Inkooseen sijoittuvan kelluvan LNG-terminaalin käyttöönoton aikataulu. Tavoitteena on, että käyttöönotto tapahtuisi tämän vuoden puolella. Ilman terminaalia maakaasusta saattaa asiantuntijoiden mukaan tulla merkittävää niukkuutta. Sähkön osalta Olkiluodon ydinvoimalan uusi kolmosreaktori tulee käynnistyttyään kattamaan Venäjältä tuotavan sähkön. Olkiluoto 3:n säännöllisen sähköntuotannon alkamisen ajankohta on kuitenkin vielä epävarma. Sähkön riittävyyteen vaikuttavat toisaalta muutkin tekijät, kuten sääolosuhteet, kansalaisten omat säästötoimet sekä sähkömarkkinan tilanne Suomen ulkopuolella.

Ilmastotoimet edellyttävät merkittävää fossiilisten polttoaineiden käytön vähentämistä. Niin Ukrainan kriisi kuin energian hinnan voimakas nousukin on kiihdyttänyt keskustelua siirtymisestä fossiilisista polttoaineista muihin energialähteisiin. Tällä siirtymällä olisi asiantuntijoiden mukaan merkittäviä valtiontaloudellisia vaikutuksia, sillä energiaverot ja huoltovarmuusmaksu kannetaan tällä hetkellä lähinnä fossiilisista polttoaineista. Vuonna 2020 energiaverojen kokonais-

Valiokunnan lausunto TrVL 4/2022 vp

kertymä oli 4 459 miljoonaa euroa ja huoltovarmuusmaksun kertymä 40,3 miljoonaa euroa. Kuten valiokunta jo edellä tässä mietinnössä toteaa, on tärkeää turvata huoltovarmuustoiminnan rahoituspohjan kestävyys myös tulevaisuuden muuttuneissa olosuhteissa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan noin 40 miljoonan euron vuotuiset huoltovarmuusmaksutuotot ovat olleet viime vuosina pienemmät kuin huoltovarmuusrahaston osinkotuotot, jotka ovat olleet noin 45—50 miljoonaa euroa vuodessa. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan Huoltovarmuuskeskuksen ja Huoltovarmuusrahaston osakesijoitukset ovat ensisijaisesti huoltovarmuusnäkökohdasta tehtyjä strategisen intressin sijoituksia, eikä Huoltovarmuuskeskuksen toimintaan kuulu eikä pidä kuulua aktiivinen osakesijoittajana toimiminen. Valiokunta yhtyy asiantuntijänäkemykseen siitä, ettei pitkäjänteistä toimintaa pidä rakentaa osinkotulojen varaan, joiden vaihtelu voi olla hyvinkin suurta, ja painottaa, että Huoltovarmuusrahaston kantokyvyn turvaamiseen tulee löytää muita ratkaisuja.

Huoltovarmuustoiminnan kustannusten seuranta

Tarkastusvaliokunta kiinnitti viime vuonna mietinnössään hallituksen vuosikertomuksesta vuodelta 2020 (TrVM 8/2021 vp) huomiota siihen, ettei huoltovarmuuden kehittämisen ja ylläpidon kokonaiskustannuksista ole saatavissa tarkkoja tietoja. Valiokunta ei pitänyt tilannetta asianmukaisena ja korosti, että kustannusten seurantaa tulee parantaa ja löytää ratkaisuja, joiden avulla pystytään saamaan kokonaiskäsitys huoltovarmuuden kustannusten suuruudesta. Asiantuntijakuulemisissa saadun selvityksen mukaan huoltovarmuusselonteossa on tunnistettu se, että kattavaa tietoa huoltovarmuustoimintoihin käytettävästä talousarviorahoituksesta on haastavaa saada, koska huoltovarmuuden turvaamiseen ja varautumiseen kohdistuva rahoitus on usein budjetoitu muiden toimintojen rahoituksen sisälle.

Valtiolla on yhteinen kustannuslaskentamalli, joka perustuu ydintoiminnan ja tukitoiminnan eroteluun. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan varautumiseen tai huoltovarmuuteen liittyviä viranomaisten kustannuksia ei seurata erikseen millään läpileikkaavalla toiminnolla. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan voisi kuitenkin olla mahdollista jälkikäteen selvittää ainakin joidenkin huoltovarmuutta koskevien toimien kustannuksia. Esimerkiksi valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista sisältää joitakin toimenpidealueita, joiden osalta ainakin välittömien menojen jälkikäteinen selvittäminen voisi olla mahdollista. Sama koskee osaa yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisista toimenpiteistä. On huomattava kuitenkin, että edellä mainitut sisältävät myös sellaisia yleisiä toimenpiteitä, joista on käytännössä hyvin vaikeaa luotettavalla tavalla erottaa nimenomaan huoltovarmuuteen liittyvää osaa kustannuslaskennan tasolla. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan mahdollisuus saada kattavasti tietoa kustannuksista voitaisiin toteuttaa kuvaamalla seurattavat huoltovarmuuteen liittyvät asiasisällöt valtion yleiseen kustannuslaskentamalliin. Tuloksen riittävän luotettavuuden takaamiseksi tässä pitäisi sisällöllisesti tukeutua yhteiskunnan turvallisuusstrategian toimenpiteiden kuvaukseen. Vaihtoehtoisesti olisi mahdollista tehdä edellä mainittua sisältöä nykyistä läpinäkyvämmäksi budjettiprosessissa. Hallinnonalat voisivat esittää budjetin selvitysosassa arvioita esimerkiksi turvallisuusstrategian mukaisista menoista, jolloin tietoa saataisiin koottua ainakin karkealla tasolla. Tällöin kyseessä ei kuitenkaan olisi kustannusseuranta vaan ennakollinen arvio. Valiokunta tiedostaa huoltovarmuuteen liittyvien toimintojen kustannusten selvittämisen olevan hankalaa mutta pitää samalla tär-

Valiokunnan lausunto TrVL 4/2022 vp

keänä, että edellä kuvattujen toimintatapojen toteuttamismahdollisuuksia selvitetään, jotta huoltovarmuuden kustannuksista pystyttäisiin jatkossa muodostamaan edes karkean tason käsitys.

Huoltovarmuustoiminnan organisointi

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 4 §:ssä säädetään, että ministeriöt kehittävät huoltovarmuutta omalla toimialallaan, minkä lisäksi työ- ja elinkeinoministeriölle kuuluu vielä huoltovarmuuden kehittämisen ja varautumistoimien yhteensovittaminen. Tarkastusvaliokunta kiinnitti viime vuonna mietinnössään (TrVM 8/2021 vp) huomiota huoltovarmuustoiminnan organisointiin. Valiokunta piti erittäin huolestuttavana asiantuntijakuulemisissa esiin tullutta tietoa siitä, että varautumistoiminnan organisointi näytti ministeriöissä jääneen heikolle hoidolle ja ministeriöiden velvollisuutta varautua oli ulkoistettu Huoltovarmuuskeskukselle samalla, kun valmiuspäällikköorganisaation toimintaedellytykset olivat heikentyneet. Myöskään poikkihallinnollinen yhteistyö ja keskinäinen koordinaatio ministeriöiden välillä ei ollut kaikilta osin toiminut.

Huoltovarmuusselonteossa linjataan sektorikohtaisen varautumisen ja yhteistyön kehittämisen osalta, että jokainen ministeriö edelleen vastaa varautumisesta omalla hallinnonalallaan, mutta eri sektoreiden varautumistoimenpiteiden yhteensovittamista tiivistetään. Poikkihallinnollista yhteistyötä kehitetään edelleen ja kriisivarautumiseen sekä kriiseihin liittyvään harjoitteluun lisätään myös yhteistoimintaa koskevat rakenteet ja niissä tapahtuvan toiminnan ja päätöksenteon järjestäminen. Valiokunta korostaa vastuiden selkeyttämisen tärkeyttä huoltovarmuusorganisaatiossa ja yhtyy selonteon kirjaukseen siitä, että huoltovarmuudesta vastaavien ministeriöiden toimivaltuuksien on oltava selkeästi määriteltyjä ja poikkihallinnollisen yhteistyön toimivaa. Huoltovarmuuskeskus on ensi sijassa varautumisorganisaatio, jolla on operatiivisia tehtäviä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Valiokunta painottaa yli hallinnonalarajojen tehtävän yhteistyön ja harjoittelun tärkeyttä, sillä poikkeustilanteiden vaikutukset ulottuvat käytännössä aina useille sektoreille, jolloin tarve poikkihallinnolliselle yhteistyölle on suuri. Lisäksi valiokunta toteaa, että myös läpikäydyistä kriiseistä saadut opit tulee ottaa huomioon ja hyödyntää toiminnassa.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 1.10.2021 poikkihallinnollisen huoltovarmuuden yhteistyöryhmän, joka osaltaan tehostaa ministeriöiden välistä huoltovarmuusyhteistyötä, huoltovarmuuden kehittämistä sekä varautumistoimien yhteensovittamista ministeriöiden välillä. Yhteistyöryhmässä ovat edustettuina kaikki ministeriöt sekä Huoltovarmuuskeskus, Kyberturvallisuuskeskus, liikenne- ja viestintävirasto Traficom sekä Turvallisuuskomitean sihteeristö. Asiantuntijakuulemisessa saadun selvityksen mukaan yhteistyöryhmä on tehostanut huoltovarmuuden kehittämistä ja yhteistyötä. Se tarjoaa puitteet ajankohtaisista asioista käytävälle keskustelulle ja tiedon välittämiseksi ministeriöiden kesken sekä muodostaa tärkeän verkoston. Valiokunta katsoo, että huoltovarmuuden yhteistyöryhmä on osoittautunut tarpeelliseksi edistäessään osaltaan huoltovarmuuden poikkihallinnollista yhteistyötä ja sen toimintaa on perusteltua jatkaa.

CER-direktiivi

Kriittisten toimijoiden häiriönsietokykyä koskeva CER-direktiivi (Critical Entities Resilience) on tulossa pian kansallisesti toimeenpantavaksi. Direktiivillä varmistetaan, että EU:n sisämarkkinoilla toimivilta kriittisiltä toimijoilta edellytetään jatkossa yhdenmukaista varautumisen tasoa riippumatta siitä, missä jäsenvaltiossa ne toimivat. Tarkastusvaliokunta pitää tätä lähtökohtaa hy-

Valiokunnan lausunto TrVL 4/2022 vp

vänä toimijoiden tasavertaisten toimintaedellytysten näkökulmasta. CER-direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on laadittava häiriönsietokyvyn vahvistamista koskeva kansallinen strategia, jonka pohjan muodostavat kansallinen CER-riskiarvio ja kriittisten toimijoiden tunnistamisen kriteeristö. CER-direktiivin kansallisen toimeenpanon yhteydessä on huomioitava myös sektorilainsäädännön muutostarpeet sekä huoltovarmuuslainsäädännön päivittämistarpeet. Valiokunta painottaa, että direktiiviä on hyödynnettävä suomalaisen huoltovarmuusmallin kehittämisessä turvaamalla julkisen ja yksityisen sektorin välinen toimiva yhteistyö sekä nykyiset huoltovarmuustoitinnan rakenteet.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan CER-direktiiviä täytäntöön pantaessa on arvioitava useita jo olemassa olevia rakenteita. Direktiiviä täytäntöön pantaessa tulee arvioida CER-strategian suhde yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan ja valtioneuvoston päätökseen huoltovarmuuden tavoitteista sekä EU:n pelastuspalvelumekanismiin perustuvan kansallisen riskiarvion suhde kansalliseen CER-riskiarvioon. Yhtymäkohdat Naton tulevaan Resilienssikomiteaan on myös selvitettävä tarkasti. Valiokunta painottaa, että nämä arvioinnit ja selvitykset on tehtävä huolella eikä päällekkäisiä rakenteita tule luoda.

Huoltovarmuuden tilannekuva

Huoltovarmuuskeskus kokoaa huoltovarmuuden tilannekuvaa yhdessä huoltovarmuusorganisaation kanssa. Huoltovarmuuskeskuksen yhteydessä toimii sektoreita ja pooleja. Sektoreihin kuuluu viranomaisten, ministeriöiden, keskusvirastojen, elinkeinoelämän järjestöjen sekä keskeisten yritysten edustajia. Huoltovarmuussektoreita ovat elintarvikehuolto-, energiahuolto-, finanssi-ala-, logistiikka-, teollisuus- ja terveydenhuoltosektorit. Poolien tehtävänä on vastata toimiala- ja toimipaikkakohtaisesta operatiivisesta varautumisesta. Poolien toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan poolien ja sektoreiden rooli huoltovarmuuden tilannekuvaa koskevan tiedon tuottamisessa on ollut avainasemassa sekä covid-19-pandemian että Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan aikana. Tilannekuvan kokoamisen ohella ennakoidaan, mihin suuntaan tilanne on kehittymässä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Huoltovarmuuskeskus siirtyi Ukrainan sodan johdosta korotettuun valmiuteen ja koostaa viikoittain julkaistavaa tilannekuvaa sodan huoltovarmuusvaikutuksista. Tilannekuva kuvaa Ukrainan sodan vaikutuksia Suomen huoltovarmuudelle ja tunnistaa sen johdosta kehittyviä mahdollisia tarpeita erityisille huoltovarmuustoimille, kuten valtion varmuusvarastojen tai yritysten velvoitevarastojen käyttöönotolle. Valiokunta toteaa ajantasaisen huoltovarmuuden tilannekuvan olevan ensiarvoisen tärkeää ja korostaa tilannekuva- ja ennakoituvuudessa saadun tiedon monensuuntaisen jakamisen merkittävyyttä hallinnossa ja huoltovarmuusorganisaatiossa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Tarkastusvaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TrVL 4/2022 vp

Helsingissä 9.11.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Outi Alanko-Kahiluoto vihr
varapuheenjohtaja Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Sebastian Tynkkynen ps
jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Heidi Silvennoinen
erityisasiantuntija Anne Kalliomäki